

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2015:26

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING I AVGRÄNSANDE SYFTE

Flängan 1:50

Flängan 1:50, Norberg 57:1, Norbergs socken
och kommun, Västmanland

Helmut Bergold

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2015:26
ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING I AVGRÄNSANDE SYFTE

Flängan 1:50

Flängan 1:50, Norberg 57:1, Norbergs socken
och kommun, Västmanland

Helmut Bergold

Lst dnr 431-625-15

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2015 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2015:26

Författare Helmut Bergold

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_140001

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar	6
Metod och genomförande	6
Resultat	8
Tolkning	8
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	8
Referenser	10
Administrativa uppgifter	11
Bilagor.....	12
Bilaga 1. Schaktlista	

Figur 1. Karta över trakten kring Flängan med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en röd rektangel.

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte i samband en planerad ny- och tillbyggnad av ett enbostadshus på fastigheten Flängan 1:50 i Norbergs socken och kommun. Den aktuella ytan var omkring 150 kvadratmeter stor. Hela fastigheten ligger inom fornlämningsområdet för Flängans hytta, Norberg 57:1. Förundersökningen i avgränsande syfte skulle ske där byggnaderna planerades att uppföras och där nya ledningar planerades. Företagare var Johan Dahlberg, Täby.

På platsen har tidigare funnits en tvättstuga, en större grop samt vid något tillfälle en handelsbod. Undersökningen har konstaterat att marken i omgångar har nivellerats för att skapa en plan yta inför de olika byggnadsskeden som funnits på platsen. Likaså har ytan planats efter den senaste rivningen, den av tvättstugan, och då fylldes även den grop som fanns på platsen igen. Den jord som schaktades av i utplanande syfte lades som en vall längs sidan som vätter mot det intilliggande vattendraget. Detta har skapat ett cirka 50–70 centimeter tjockt påfört och utrakat slagglager under de översta påförda massorna som var cirka 30–40 centimeter tjockt. Slaggen är kraftigt omrörd med grus och sand.

Fynd fanns knappt. En flaskdel hittades i slagglagret som troligen hör hemma i tidigt 1900-tal. Detta stämmer även med de stora slaggstycken som fanns, det vill säga krossad slaggstenstegel, vilka var vanliga under andra halvan av 1800-talet och senare.

Resultaten är ungefär de samma som tidigare har konstaterats i området, slaggtäckning omrörd med kol och sot. Botten, naturlig mark, i området ligger ca 1,1 meter under dagens marknivå och utgörs av gulaktig silt där det övre skiktet är mörkfärgat av slaggtäckning, sot och kol.

Bakgrund och kulturmiljö

På uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte i samband med fastighetsägarens planer inför en ny- och tillbyggnad av ett enbostadshus på fastigheten Flängan 1:50 i Norbergs socken och kommun. Den aktuella ytan var omkring 150 kvadratmeter stor. Förundersökningen skulle ske där byggnaderna skulle uppföras och där nya ledningar planerades. Företagare var Johan Dahlberg, Täby. I ytan har tidigare legat en tvättstuga med en byggnad för jordbruksredskap. Det finns en nedgrävd elkabel och en igenfylld slaggtäckning samt en vall med slaggtäckning mot den angränsande bäcken. Enligt muntliga uppgifter på plats lär platsen även ha hyst en handelsbod. Hela fastigheten ligger inom Flängans hytta, Norberg 57:1 och inom ett kulturminnesvårdsprogram för Norbergs kommun, benämnt Flängan.

Hyttområdet Norberg 57:1 är cirka 200x20–50 meter stort och består enligt Fornsök av tre delvis bortschaktade slaggvarpar och ett område med sotbemängd mylla, vilket troligtvis är platsen för ett kolhus. Det tidigaste belägget för hyttan är från år 1539 och den lades ned år 1751. Platsen för masugnen har inte säkert gått att lokalisera (Pettersson 1994, s. 118–120).

I samband med schaktningsarbeten för nedläggning av elkabel på fastigheten Flängan S:2 (idag fastigheten Flängan 1:50) påträffades omrörda massor med sotig jord och sten samt smältor. En ¹⁴C-analys gav en datering från 1600-talet till nutid (Alström 2006).

Syfte och frågeställningar

Förundersökningens syfte var att ta fram besluts- och planeringsunderlag genom att avgränsa fornlämningen, det vill säga att fastställa fornlämningens utbredning inom arbetsområdet.

Förundersökningen skulle klargöra följande:

- fornlämningens utbredning och omfattning inom arbetsområdet
- förekomst av anläggningar – utbredning, bedömning av typer och antal
- förekomst av kulturlager – utbredning, tjocklek och innehåll
- bedömning av fornlämningens bevarandegrad

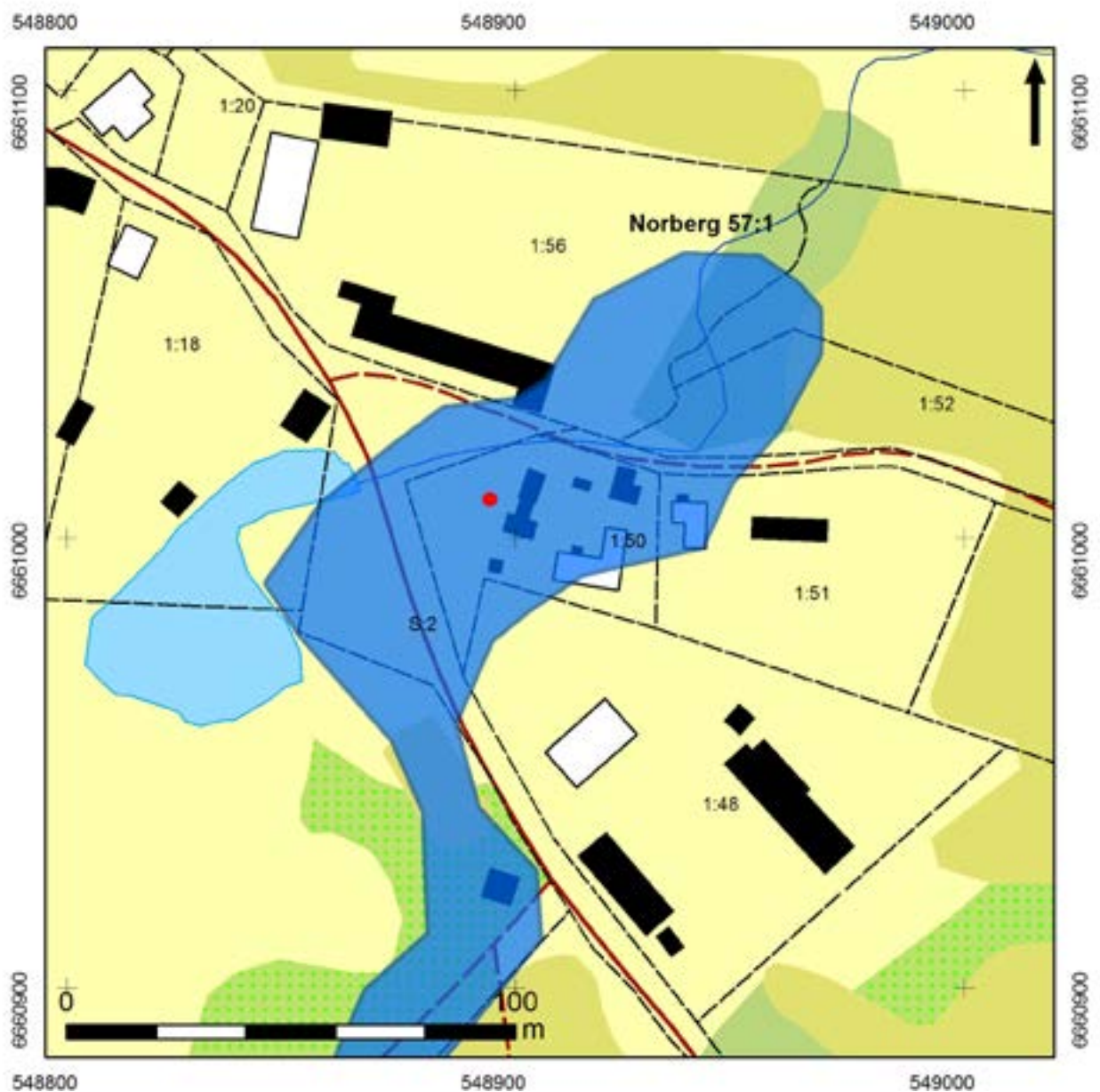
Metod och genomförande

Förundersökningen skulle utföras med rimlig ambitionsnivå och dokumentationen skulle hålla god kvalitet. Det innebar att förundersökningen skulle utföras med sökschakt samtliga anläggningar skulle dokumenteras i plan om endast ett fåtal mindre anläggningar påträffades så skulle samtliga undersökas schakten inte skulle fyllas igen efter slutförd undersökning.

Den yta som skulle avgränsas var cirka 150 kvadratmeter stor och därtill kom ett antal löpmeter schakt för olika installationer. Den tänkta schaktningen beräknades uppgå till omkring 50 kvadratmeter, vilket är omkring $\frac{1}{3}$ av ytan. Detta motiverades av dels den lilla ytan, dels för att säkerställa platsens innehåll. Arbetena genomfördes med skiktvis grävning med maskin ner till lager- och/eller anläggningsnivå. Eventuella lager skulle handgrävas till viss del för att utröna dess tillkomst och funktion. Eventuella anläggningar skulle grävas för hand i syfte att fastställa typ och funktion. Dessutom skulle en bedömning av mängden anläggningar inom den aktuella ytan göras. All dokumentation i plan gjordes med GPS. Den skriftliga dokumentationen skulle i förekommande fall bestå av schaktbeskrivningar, anläggningsbeskrivningar, kulturlagerbeskrivningar samt beskrivningar av stratigrafiska relationer. Fotodokumentationen var digital.

Lager och anläggningar tänktes i första hand dateras utifrån fyndmaterialet. ^{14}C -prov togs ur bottenlager. Ett av dessa prover var tänkt att analyseras för att fastställa lämningens äldsta fas.

Vid undersökningen grävdes två parallella schakt mellan vardera änden av undersökningsområdet. De var cirka 10 meter långa och omkring 1,5 meter breda. Detta betyder att en något mindre yta än planerat togs upp, dels beroende på kabeldragning, dels på grund av en upplagd vall längs den västra sidan. Schaktningen skedde skiktvis ner till orörd marknivå. De omrörda slagglagren grävdes och kontrollerades med handverktyg.

Figur 2. Utdrag ur Forsök med aktuell fornlämning. Det aktuella undersökningsområdets läge markerat med rött. Skala 1:2 000.

Resultat

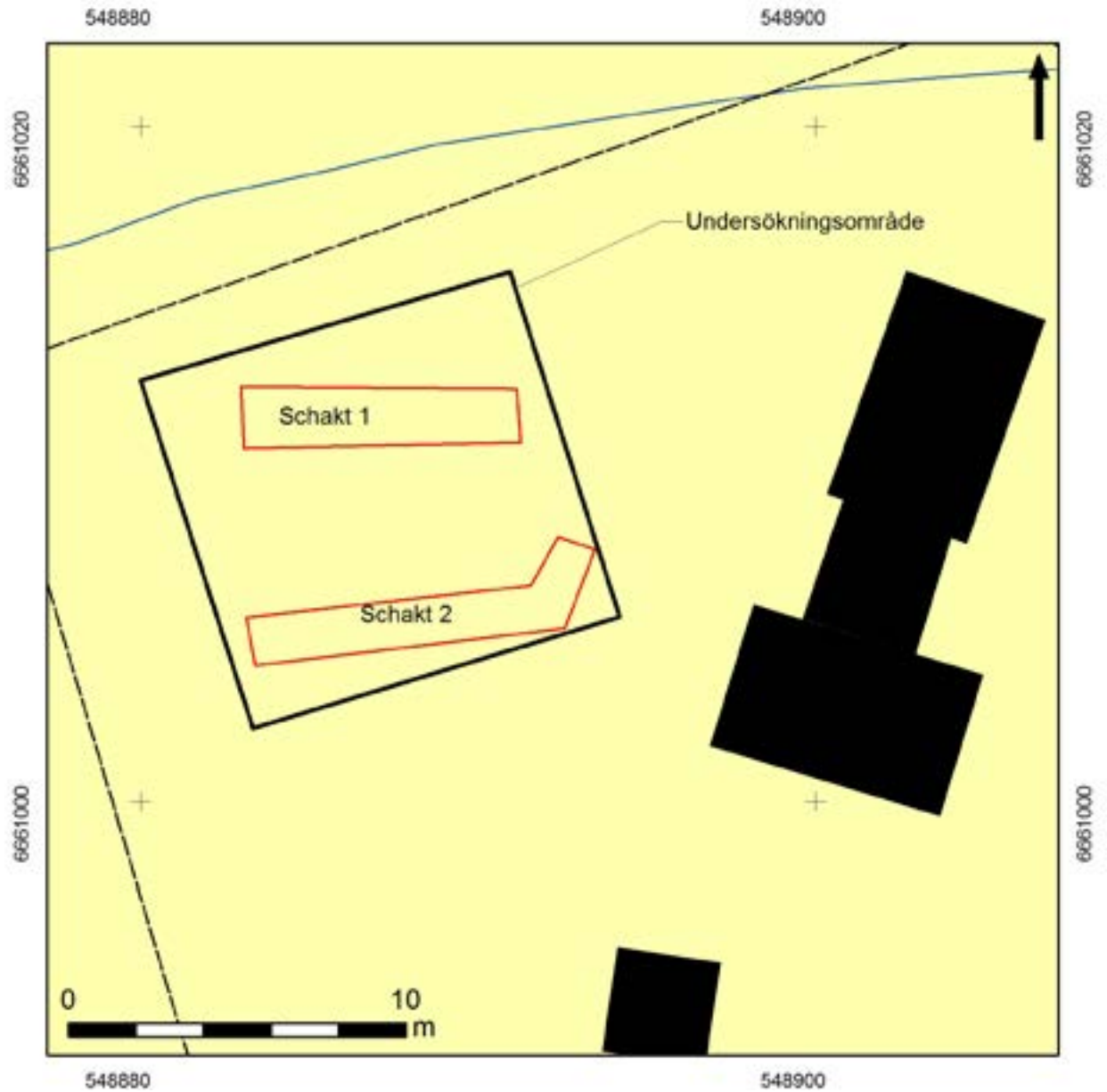
Ytan ligger inom markerad fornlämning, Norberg 57:1, och på platsen har tidigare funnits en tvättstuga, en större grop samt vid något tillfälle en handelsbod. Undersökningen har konstaterat att marken har nivellerats för att skapa en plan yta efter det att tvättstugan och andra byggnader har rivits och gropan fyllts igen. Detta har skapat ett cirka 0,5–0,7 meter tjockt påfört och utrakat slagg-lager under de översta påförda massorna som var cirka 0,3–0,4 meter tjocka. Slaggen är kraftigt omrörd med grus och sand. Fynd fanns knappt. En flaskdel hittades i slagglagret som troligen hör hemma i tidigt 1900-tal. Detta stämmer även med de stora slaggstycken som fanns i form av krossad slaggstenstegel, vilka var vanliga under andra halvan av 1800-talet och senare. Resultaten är de samma som tidigare har konstaterats i området, omrörda lager med slagg, kol och sot. Botten, naturlig mark, i området ligger cirka 0,7 till 1,1 meter under dagens marknivå och utgörs av gulaktig silt, där det övre skiktet är mörkfärgat av slagg, sot och kol. Då resultatet inte skiljde sig från det schakt som drogs genom samma område vid en tidigare undersökning och som ¹⁴C-daterades (Alström 2006), fanns ingen anledning att skicka ytterligare ett prov för datering.

Tolkning

De påträffade omrörda slagglagren härrör ursprungligen från den slagg som bildats i samband med hyttverksamheten som funnits i närheten. Det för den här undersökningen aktuella området visade sig vara kraftigt påverkat av senare tiders verksamhet på platsen. Ursprunglig topografi eller stratigrafi kunde inte fastställas då ett flertal markbearbetningar rört om de stratigrafiska förhållandena och därmed utplånat äldre spår.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

I undersökningsplanen fanns tre huvudpunkter för undersökningen. Det var att fastställa anläggningar, förekomst av kulturlager samt en bedömning av bevarandegraden på platsen. I tillägg skulle även en datering av lämningarna göras. Inga anläggningar påträffades, de kulturpåverkade lagren var kraftigt omrörda och inom området gjordes inga intakta iakttagelser.

Figur 3. Schaktplan, den aktuella byggytan och schaktens lägen. Skala 1:200.

Referenser

Tryckta källor

Alström, Ulf. 2006. Flängans hytta. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ 57, Flängan S:2, Norbergs socken, Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen, Rapport 2006:25.

Pettersson, Ing-Marie. 1994. Norbergs bergslag. En sammanställning över de berghistoriska lämningarna i Karbennings, Norbergs, Västerfärnebo och Västervåla socknar samt Fagersta. Jernkontoret, Bergshistoriska utskottet, Serie H 101.

Administrativa uppgifter

Landskap: Västmanland
Län: Västmanlands län
Kommun: Norbergs kommun
Socken: Norbergs socken
Fastighet: Flängan 50:1

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2015_14
Länsstyrelsens diarienummer: 431-625-15
Projektnr: 2015_14
Fornlämningsnr: Norberg 57:1

Projektledning:
Helmut Bergold

Personal:
Helmut Bergold

Undersökningstid: 2015-14-13

Exploateringsyta: 150 m²

Undersökt yta: 45 m²

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

—

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Inga fynd omhändertogs.

Bilaga 1. Schaktlista

Schakt 1

10x1,5 meter och 0,7-0,9 meter djupt. Överst fanns ett grusat skikt om 0,05 meter som täckte 0,6-0,8 meter omrörda massor bestående av mörkfärgad humus, slagg, tegelkross, grus samt krossat slaggstenstegel.

Schakt 2

10x1,5 meter och 1,1 meter djupt. Det översta skiktet som fanns under en tunn strimma vegetation och grus utgjordes av 0,7 meter slagg, sten, grus och mörkfärgad humus. I schaktets botten, cirka 1,1 meter under dagens marknivå fanns silt som i ytan färgats mörk av de ovanliggande massorna. Under det mörkfärgade skiktet var den orörd.

